

**ОПЕРАТИВНА НАРЕДБА
РЕДНИ БРОЈ ОПЕРАТИВНЕ НАРЕДБЕ: ON 3 - OPS**

**Број протокола:
2-3-50-1358-1/12**

Дирекција за цивилно ваздухопловство Босне и Херцеговине

Издаје се оперативна наредба која се односи на прецизније дефинисање/објашњење захтјева за квалификовано особље које проводи обуку и провјеру летачког особља за потребе ваздушног оператора носиоца Потврде ваздушног оператора – АОС, а који су наведени у Додатку VI Правилника о усклађивању техничких прописа и управних поступака у подручју цивилног ваздухопловства („Службени гласник БиХ“, бр.81/10)-OPS 1.

Датум издавања: 02.10.2012. године

Мјесто издавања: Бања Лука

Образложење за издату оперативну наредбу

У циљу правилног дефинисања, примјене, схваћања и разумијевања захтјева из Додатка VI Правилника о усклађивању техничких прописа и управних поступака у подручју цивилног ваздухопловства („Службени гласник БиХ“, број 81/10) (у даљем тексту: Правилник) – којим се уводи OPS 1 у регулаторни систем цивилног ваздухопловства у Босни и Херцеговини и примјењује се за провођење операција цивилних авиона у комерцијалном превозу код свих БХ ваздушних оператора, потребно је прецизније дефинисати/објаснити захтјеве за особље које проводи обуку и провјеру летачког особља за потребе ваздушног оператора, носиоца Потврде ваздушног оператора – АОС.

Ову Оперативну наредбу ће користити потенцијални ваздушни оператори и сви носиоци Потврде ваздушног оператора (АОС) за што боље разумијевање и схватање захтјева који су прописани OPS 1 - Додатком VI Правилника, а који се односе на особље које проводи обуку и провјеру летачког особља за потребе ваздушног оператора.

Оперативну наредбу ће користити и сви запослени у *Flight Safety and Security Department (FSSD)* BHCA и остало стручно особље BHCA које ради у области ваздушних операција, које проводи управни поступак за издавање Потврде за ваздушног оператора (АОС)/ спецификације операција / посебних одобрења / одобрења / прихваћања и сл, као и стручна лица и инспектори за операције који проводе стручни и инспекцијски надзор носилаца АОС.

Разлог издавања оперативне наредбе

У периоду пуне примјене захтјева из Додатка VI Правилника – OPS 1, у области операција ваздухоплова уочене су мањкавости које се односе на недостатак прецизног дефинисања/објашњења захтјева за особље које проводи обуку и провјеру летачког особља за потребе ваздушног оператора који су наведени у OPS 1.

Да би одржавали висок степен способности ваздушних оператора и чланова летачке посаде и да би достигли тражени ниво безбједности провођења ваздушних операција, ваздушни оператори морају удовољити захтјевима националне регулативе и регулативе Европске уније у погледу захтјева из Правилника: Пододјелјак Н, Летачка посада, и извршити потребна прилагођавања у Оперативном приручнику, Дијелу Д, у којем ће прописати услове за особље које проводи обуку и провјеру (одговарајуће квалификовано особље).

Ова оперативна наредба прецизније дефинише одредбе захтјева OPS 1.945(a)(3), OPS 1.965(a)(3)(i), OPS 1.965(a)(3)(iii), OPS 1.965(a)(3)(iv)(A), OPS 1.965(a)(4)(ii), OPS 1.965(a)(4)(iii)

Садржај оперативне наредбе

У складу са захтјевима из Додатка VI Правилника о усклађивању техничких прописа и управних поступака у подручју цивилног ваздухопловства („Службени гласник БиХ”, број 81/10) - OPS 1.945(a)(3), OPS 1.965(a)(3)(i), OPS 1.965(a)(3)(iii), OPS 1.965(a)(3)(iv)(A), OPS 1.965(a)(4)(ii), OPS 1.965(a)(4)(iii), ваздушни оператери морају осигурати да обуку конверзије (conversion training) и периодичну обуку (recurrent training) са припадајућим провјерама, проводи одговарајуће квалификовано особље.

С циљем удовољавања горе наведеним захтјевима ваздушни оператер мора у свом Оперативном приручнику, Дијелу Д, прописати услове које мора испуњавати особље за сваку обуку и провјеру коју проводи.

Као одговарајуће квалификовано особље за сваку од наведених обука и провјера, ВНДСА ће прихватити особе које имају сљедеће квалификације:

1) Обука конверзије (conversion training) и припадајуће провјере

- a) Обуку на земљи (ground training) укључујући системе авиона, нормалне, ненормалне и поступке у нужди, може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлаштења /ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи обука:
- (i) инструктор на типу (Type Rating Instructor - TRI),
 - (ii) инструктор за класу (Class Rating Instructor - CRI),
 - (iii) испитивач за овлаштење на типу (Type Rating Examiner - TRE),
 - (iv) испитивач за класу (Class Rating Examiner - CRE),
 - (v) инструктор за синтетички лет (Synthetic Flight Instructor - SFI)
 - (vi) вођа ваздухоплова (commander)
- b) Обуку за руковање безбједносном и опремом у нужди (emergency and safety equipment training) која мора бити завршена прије почетка обуке на авиону, може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлаштења/ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи обука:
- (i) Пилот на типу/класи авиона
 - (ii) TRI,
 - (iii) CRI,
 - (iv) TRE,
 - (v) CRE,
 - (vi) SFI,
 - (vii) инструктор за кабинску посаду (Cabin Crew Instructor – CCI)
- c) Обуку на авиону и симулатору лета (aeroplane/flight simulator training) може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлаштења/ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи обука: TRI, CRI, CRE, SFI
- d) Линијско летење под надзором (Line flying under supervision – LIFUS) и Линијску провјеру (Line Check) може обављати капетан (commander) ваздухоплова оператора који:
- (i) посједује важеће овлаштење на типу ваздухоплова на којем ће проводити линијску провјеру
 - (ii) посједује минимално 500 сати налета на типу ваздухоплова у улози commander-а на којем ће проводити линијску провјеру
 - (iii) је успешно завршио Line Check Commander training који садржи сљедеће елементе:
 - фамилиризација са важећом легислативом из области обуке летачких посада, чување записа и релевантне документације која се користи у обуци;
 - обука из концепта CRM и у процјени CRM вјештина
 - Operator Proficiency Check са десног сједишта
 - минимум 6 сектора летења (укупно) на ваздухоплову са лијевог и десног сједишта под надзором TRI или TRE или Training Manager (Postholder for Crew training);
 - Провођење минимално 4 сектора Line flying under supervision и 2 line check под надзором TRI или TRE (OJT)
 - (iv) посједује важећи Line Check у улози капетана на том типу,
 - (v) је посебно одређен за ту дужност од стране оператера

- e) Укључивање елемената обуке руковођења посадом (Crew Resource Management - CRM) у свим фазама обуке може обављати CRM instructor
- f) Провјеру стручности (Operators Proficiency Check - OPC) може обављати:
 - (i) TRE, CRE с важећим овлашћењем за тип /класу на којем се провјера проводи
 - (ii) TRE, CRE, SFE с важећим овлашћењем /ауторизацијом за тип /класу ако се провјера проводи на уређају за симулирање летења – STD
- g) Провјеру руковања опремом у случају нужде и безбједносном опремом (Emergency and safety equipment checks) може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлашћења / ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи провјера: Пилот на типу/класи авиона, TRI, CRI, TRE, CRE, SFI, CCI

2) Периодична обука (Recurrent training) и припадајуће провјере

- a) Обуку на земљи и обуку за обнављање знања (ground and refresher training), може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлашћења /ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи обука:
 - (i) инструктор на типу (Type Rating Instructor - TRI),
 - (ii) инструктор за класу (Class Rating Instructor - CRI),
 - (iii) испитивач за овлашћење на типу (Type Rating Examiner - TRE),
 - (iv) испитивач за класу (Class Rating Examiner - CRE),
 - (v) инструктор за синтетички лет (Synthetic Flight Instructor - SFI)
 - (vi) вођа ваздухоплова (commander)
- b) Обуку на авиону/симулатору лета (aeroplane/STD training) може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлашћења/ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи обука: TRI, CRI или у случају обуке на STD-а може и SFI, под условом да TRI, CRI или SFI задовољавају захтјеве о искуству и знању довољним за подучавање наведеног у тачкама Appendix 1 to OPS 1.965 (a)(1)(i)(A)(B)
- c) Обуку за руковање безбједносном и опремом у нужди (emergency and safety equipment training), може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлашћења/ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи обука: Пилот на типу/класи авиона, TRI, CRI, TRE, CRE, SFI, инструктор за кабинску посаду (Cabin Crew Instructor – CCI)
- d) Укључивање елемената обуке руковођења посадом (Crew Resource Management - CRM) у свим фазама обуке и модуларну CRM обуку, може обављати CRM instructor
- e) Провјеру стручности (Operators Proficiency Check - OPC) може обављати:
 - (i) TRE, CRE с важећим овлашћењем за тип /класу на којем се провјера проводи
 - (ii) TRE, CRE, SFE с важећим овлашћењем /ауторизацијом за тип /класу ако се провјера проводи на уређају за симулирање летења – STD
- f) Линијску провјеру (Line Check) може проводити особа која посједује квалификације и завршену обуку како је то прописано тачком 1) став d) садржаја ове Оперативне наредбе.
- г) Провјеру руковања опремом у случају нужде и безбједносном опремом (Emergency and safety equipment checks) може обављати особа која посједује једно од сљедећих важећих овлашћења / ауторизација за ваздухоплов на којем се проводи провјера: Пилот на типу/класи авиона, TRI, CRI, TRE, CRE, SFI, CCI

Наведене обуке и припадајуће провјере наведене у тачки 1) и 2) садржаја ове Оперативне наредбе ваздушни оператери могу проводити и у овлашеној организацији за оспособљавање за тип ваздухоплова (Type Rating Training Organisation - TRTO) која има важеће одобрење издато од државе пуноправне чланице JAA / EASA, које је признато од стране BHDCA и уколико посједују уговор са истом.

Увођењем ове оперативне наредбе, у потпуности се обезбјеђује свеобухватна примјена и имплементација OPS 1 како код ваздушних оператора у Босни и Херцеговини тако и у BHDCA.

Сви БиХ носиоци важеће Потврде ваздушног оператора (АОС) дужни су транспоновати ову оперативну наредбу путем измјена Оперативног Приручника (ОМ) у року од 30 дана од дана издавања исте, а имплементирати је до прве редовне Периодичне обуке (Recurrent Training) и припадајућих провјера.

Сви потенцијални ваздушни оператори дужни су транспоновати ову оперативну наредбу приликом иницијалне израде свог Оперативног Приручника (ОМ), а имплементирати је до прве Обуке конверзије (conversion training) и припадајућих провјера.

Ова оперативна наредба важиће до доношења упутстава / објашњења / савјетодавних материјала од стране EASA или BHDCA који ће се односити на предметни садржај ове оперативне наредбе.

Потпис генералног директора _____

